

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

K Ö Z L Ö N Y E.

Kiadó :
Az Országos Erdészeti-Egyesület.

Szerkesztő :
Bedő Albert.

Megjelenik minden hónapban.

Tizenhatodik évfolyam. X. füzet. Október 1877.

Előfizetési díj egy évre 8 frt. Az Országos Erdészeti-Egyesület azon alapító tagjai, kik legalább 150 frt alapítványt tettek, valamint a rendes tagok is a 8 frt évi tagsági díj fejében, ingyen kapják. Oly alapító tagok, kik 150 frtnál kevesebbet alapítottak 3 frt kedvezményi árért járathatják.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapesten, Lipótváros, Hold-utca, 9. szám, II. em. — A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közöltenek.

Tenyésztési kísérletek amerikai famagvakkal.

Lapunk t. olvasói emlékeznek arra, hogy e folyó év tavaszán az Erdészeti-Egyesület részéről több tag kezéhez tenyésztési kísérletre amerikai famagvak adattak, azon kötelezettséggel, hogy azok fejlődéséről őszszel és tavasszal jelentés tétessék.

Ezen jelentések közül kettő, Fekete és Ruttner tagtárs uraktól beérkezvén, az alábbiakban ezeket bocsátjuk nyilvánosságra.

I.

Selmeczbanya, szept. 18.

Tisztelt Egyesület! Alábbiakban van szerencsém jelentésemet megtenni azon amerikai famagvak veteményezésének sikeréről, melyeket a folyó év ápril hónapjának 17-én, 356. sz. a. kelt átirattal nekem megküldeni szives volt.

A magvak 615 méter tengerszin-feletti magasságban trachitból származó, humuszszal kevert és jól megdolgozott, vízszintes és védett fekvésű kerti talajba voltak vetve.

1. *Acer californicum*. Elvetetett $2\frac{1}{2}$ lépésnyi hosszú horonyba 1877. április 23-án midőn a többiek is. Nem kelt belőle semmi, de minthogy hazai juharaink is, kivált régi magból, leginkább egy év múlva csiráznak, még van remény kikeléséhez.

2. *Aesculus californiensis*. A magnak héjából a bél kiaszott lévén, nem vetettük el.

3. *Coffea californica*. Nem csirázott.

4. *Laurus regia americana*, melynek felirata egyébiránt a boritékon az eredeti amerikai megjelölés szerint *California laurent*, nem kelt ki.

5. *Eucalyptus globulus*. 7 lépésnyi horonyba vetetett; június 2-án igen szépen ki volt kelve, két, $1\frac{1}{2}$ cm. széles, szivalaku vállu, tojásdad, kerekhegyű sziklevéllal, melyek épélűek, hátul gyakran lilaszínűek vagy pirosak. Június 9-én közönséges levelei is ki voltak fejlődve, melyek mintegy 2 cm. hosszúak voltak akkor, (később még sokat nőttek), ülők, kerülékesek, épélűek, kékes hamvaszöldek, hátul gyakran pirosulók. A szár négy éles éllel bir. Szeptember 18-án a legerőteljesebb növények már 85 cm.-ernyi magasságot elértek, és több ággal birtak; a leggyengébbek is 20 cm. magasak. Azonban kitelelésükhöz, mit egyébiránt úgy is tudtunk, semmi remény sem lehet, mert a szár teljesen zóleszerű, és földött rügyeket sem képez a fa. Ezen lombfával tehát kísérletet tenni felesleges.

6. *Eucalyptus ruber*, a magot borító papíron volt amerikai eredeti megjelölés szerint „*Eucalyptus gum*“. A 4 lépésnyi horonyban csak egyetlen növény kelt ki, mely szeptember 18-án 3 cm. hosszúak, válban ékalakúak, hegyük kerek, épélűek, gerinczük és szélük, valamint a törzs is piros, de nem kék harmatos, mint a *globulus*. Honalhajtáskái is vannak, de ezek mind aprók, pirosak, s az egész növény sokkal gyengébb növekvésű, mint a *globulus*; de tompa,

négylü törzse jobban meg van fásodva. Mindazonáltal kitelelésére ép oly kevés a remény, mert hogy hideg telet ki nem áll, mutatja az, miszerint fődött rügyeket nem képez.

7. *Macdona sempervirens*. Ugy hiszem ez az, a melynek magja Amerikából hozzánk „California Madrona“ név alatt küldetett. Nem kelt belőle semmi.

8. *California Manzanito*. Nem kelt ki.

9. *Pinus picea grandis*. Junius 2-án volt egyetlen magonc a 3 lépésnyi horonyban, 5—7 mm. széles, 2—2 $\frac{1}{2}$ cm. hosszú sziklevéllal, 1 $\frac{1}{2}$ —2 cm. magas törzsecskével, de később elpusztult.

10. *Pinus picea amabilis*. Junius 16-án volt a 2 lépésnyi horonyban 1 magonc, 9 mintegy 2 cm. hosszú, de még ki nem terült sziklevéllal, hanem később elpusztult.

11. *Pinus sabiniana*. Nem kelt.

12. *Pinus Lambertiana*. 3 lépésnyi horonyban szeptember 18-án csak 2 magonc van, melyek junius 16-án még nem voltak kikelve, 12—13 sziklevele majd 1,5 mm. széles, 3 cm. hosszú, és mint a törzs, hagymázott. Az 5—6 piczi közönséges levél, a csúcsrügy helyén, összeborulva. Az egész növényke alig 2 cm. magas, elnyomorodott kinézésű.

13. *Pinus tuberculata*. Szeptember 18-án van a 4 $\frac{1}{2}$ lépésnyi hosszú horonyban 17 drb. Már junius 2-kán kelt, 5—7 háromélű, áralaku, 2—3 cm. hosszú kékes sziklevéllal. Szeptember 18-án a magoncok 2—6 cm. magasak, 9,75 mm. széles és 25—30 mm. hosszú tülevelekkel.

14. *Pinus insignis*. Már junius 2-án igen szépen kelt 15—25 mm. magas törzszsel és 2—4 cm. hosszú, vonallos, 3 élű, áralakuan helyezett kékes, 6—8 sziklevéllal. Szept. 18-án van a 4 lépésnyi horonyban mintegy 75 magonc, melyek 2—15, átlag 10 cm. magasak, egyenkint álló tüi szürkészöldek, 16—30 mm. hosszúak, 0,5—1 mm. szélesek,

félhengeresek; néhánynak honaljában 1—2 cm. hosszú 3 tűstünyalábok. Ez tehát eddig még jól viseli magát, de gyöngédebb, mint az erdei fenyő magoncok ezen évszakban.

15. *Pinus Jeffregii*. Junius 16-án volt az 5 lépésnyi horonyban 1 magonc, — cm. hosszú törzsecskével és 9 sziklevéllel, melyeket valamely rovar többé-kevésbé lerágott. Azután még kelt egypár. Szept. 18-án van 2 drb ép, 2—4 cm. magas, 9—11 sziklevéllel, melyek 4 cm. hosszúak, bővel 1 mm. szélesek, 3 élük; közönséges levelei 10—30 mm. hosszúak, hagymazöldek.

16. *Libocedrus decurrens*. Junius 16-án jelent meg az első magonc. Ma, szept. 18-án, van a 4 lépésnyi horonyban 3 drb 2 cm. magas, 2 sziklevéllel, melyek 1,5—2 cm. hosszúak, laposak, 2,5 mm. szélesek; ezenkívül van néhány 7—8 mm. hosszú, 1 mm. széles, lapos, gyenge közönséges tülevele. Nem lehet remélni, hogy a telet kiállja.

17. *Sequoia gygantea*. Junius 16-án volt a 9 lépésnyi horonyban 4 magonc, 1,5 cm. magas törzszsel és két, lapos 1—1,5 cm. hosszú, vonalos, végén kerek sziklevéllel, mostanáig megmaradt 2 drb 1,5—5 cm. magas, a nagyobbik néhány oldalhajtással. A közönséges tűk 8—12 mm. hosszúak, 1 mm. szélesek.

18. *Sequoia sempervirens*. Az első magoncot junius 2-án vettem észre; junius 16-án volt a 11 lépésnyi hosszú horonyban 6 drb 1 cm. hosszú törzsecskével és 2 lapos vonalas, 1,5 cm. hosszú és 1,5 mm. széles sziklevéllel. Ma szeptember 18-án van 3 drb 3—4 cm. magas törzszsel, 1,5 cm. hosszú, lapos, hátul fehéres, zöld tülevéllel.

A magoncok itten lehető jó ápolásban részesültek, száraz időben nem hiányzott az öntözés, júliusban és augusztus első felében sűrűn, a hornyok közé dugdosott zöld ágakkal voltak a nap heve ellen védve.

Fekete.

II.

Ungvár, augusztus 7.

A folyó évi ápril-hó 23-án megérkezett magvak, a legtüzesebb adatok nyerése czéljából számszerint megállapittatván, kitünt, hogy a *pynus sabineaból* 11 szem, *tuberculatából* 218 szem, *Lambertianából* 9 szem, *insignisből* 91 szem, *grandisból* 60 szem, *sequoia sempervirensből* 961 szem, *coffea californicából* 46 szem és *acer californicumból* végre 45 szem küldetett.

Ezen magvak bővebb tájékozó adatok nyerése végett felezve, két — talaj és fekvésre nézve különböző — helyen lettek elvetve. Az egyik fele ugyanis az Ung völgyében levő, s kerekszámban 150 m. tengerszin feletti magasban d. k. fekvéssel bíró ókemenczei csemetekertben, a másik fele ellenben a nagy magyar alföld végpontján a Beszkid hegláncz végső nyulványai lábánál 120 m. t. feletti magasban fekvő radváczi erdészeti kertben vettetett el.

Az ókemenczei csemetekert talaja kavicssal vegyült, kötött, nedves siker agyagtalajt képezvén, 30—35 cm. bukrajtattott (rigolirt), és aztán erdei föld, némi állati trágya és a helyszinén található jobb minőségű agyaggal felelegyittetett, és az ekként előkészített talajba vettetett el f. évi ápril-hó 30-án a küldött amerikai mag. A beállott száraz időjárás tartama alatt a mutatkozó szükséglet szerint a csemetekert reggelenként meg lett öntözve, és a kelvény később egy m. magasságban gyenge lombtakaróval láttatott el.

A radváczi kert iszaptalaj felett dús erőteljes televényből állván, itt a vetemény egészen kertészetiileg kezeltetett.

Az előadott módon gondozott vetemények július-hó elején tüzetes szemle alá vétetvén, konstatáltatott, hogy a *pinus tuberculatából* kikelt 57, a *pinus insignisből* kikelt 37 és a *coffea californicából* kikelt 5 szem. A kelvénynek ezen kedvezőtlenlése folytán heható vizsgálat ejtetvén meg, ebből kitünt,

hogy a pinus Lambertiana és Sabiniana magvai csirképességüket megtartották, a többiek ellenben teljesen megsemmisültek. Ezen észlelet azon feltevésre jogosít, hogy 1. a ki nem kelt magvak nem voltak csiraképesek, s illetőleg jók; 2. hogy a kemény burokkal bíró magvak őszszel vetendők, mert a késői kelvényt az őszi derek a leggondosabb kezelés mellett is megviselhetik, és végre 3) hogy ezen amerikai magvak a hosszú ut alatt igen sokat szenvedhettek, vagy talán gyakori jelenség náluk a meddőség, mint ez nálunk a szilnemeknél fordul elő.

A kikelt csemeték vidor növekvésnek indulva, július 10-ike körül már 5—8 cm. magasságot értek el, később azonban közülök több elveszett!

A kelésre nézve meg kell jegyeznem még, miszerint az az ókemenczei csemete kertben tetemesen kedvezőbb ez mint a radvancziban, mert míg amott a kelvény az elvetett magnak 35, 59 és 19⁰/₀-at, addig emitt annak csak 11, 15 és 0⁰/₀-át teszi ki, míg ellenben a fejlődés a radvanczi kertben tapasztaltatott kedvezőbbnek.

Ekként nyári jelentésemnek végére jutottam volna ugyan, miután azonban amerikai fenyőnemek tenyésztésével az ungvári kincstári uradalomban szintén foglalkozunk, nem találom érdektelennek azon két amerikai fenyőfajról megemlékezni, a melyeket e vidéken meghonosítani óhajtunk.

Ezek egyike a Pinus Lambertiana (Riesen kiefer), magyarul a német elnevezet szerint óriás fenyő-nek keresztelhetjük. Ezen fenyőnem Amerika nyugoti oldalán, a csendes tenger és a tengeri havasok között más fenyőkkel elegyülten megmérhetlen erdőket képez és legnagyobb tökélyt a televényes homoktalajban ér el. Ezen fanem nemcsak fája, de élvezhető mandula-izü gyümölcsé végett is nevezetes, miért is meghonosítása kívánatos lenne.

Az óriás fenyő törzse 70 m. magasságra is felnyulik, és

a 6 m. vastag átmérő a ritkaságok közé épen nem tartozik. A kiváló egyenességgel dicsekedő törzs, szabályos gula alaku növéssel bírván, ágakat magasságának második harmada fölött hajt; 9—10 cm. hosszúságu tűi ötösével vannak egy-egy tokban, hengeralaku tobozai pedig 45 cm. hosszúság, 10 cm. vastagság mellett számas 1·5 cm. hosszú és 1 cm. vastag kemény burokkal bíró, nehezen csirázó makkot rejtenek pikelyeik alá, a melyek fontossága egész teljességében különösen akkor domborodik ki, ha tudjuk azt, miszerint 54⁰/₀ tápolajt tartalmaz. Az Amerikában élő indián törzsek ezen makkot pergelve, sőt kenyérnek feldolgozva, rendes étkül használják.

Növekvési viszonyait illetőleg, elég legyen annyit megjegyezni, hogy a méter hosszú hajtások a ritkaságok közé épen nem tartoznak. Végül megemlítendő, hogy fája szelvényárúkerítésére kitűnően alkalmas mérsékelt tömörsége és szép fehér színénél fogva.

A másik fenyőnem az *Abies Douglasii*, magyarul nevezhetjük Douglasz fenyőnek.

A Douglasz fenyő, Douglasz botanikus által Amerikából az 1826. évben hozatván kontinensünkre, Angolhonban azon időben ertés alá vétetett. Ezen ertvények egyedei az 1875. évben már 28—30 cm magasak és 75 cm. vastagok voltak, különben eredeti hazájukban 60—65 m. magasságot és 4 m. vastagságot is elérnek. Ezen fenyőnem a hideget jól kiállja, úgy hogy a mult télen a 21⁰ R. hideg bennök mi kárt sem tett; nagyobb előnyük különben az, hogy a késői fagyokat legkevésbbé sem sinlik meg, és pedig azon okból, mert a síkon május, a magaslatokon ellenben junius végén indítják meg hajtásukat. Az üde, porhanyós és mély rétegü agyagtalajt leginkább kedvelik, e mellett a mérsékelt beárnyalást is eltűrik. Legvidorabban a hegyek éjszaki és éjszaknyugati lejtőin tenyésznek oly üde agyagtalajban, a melyben a homok képezi a

főalkatrészt, bár a meszes és a bazalt talajban is megél, ha a kellő üdeség meg van. Igen vizenyős talajon a zsombültetvényezés legsikeresebbnek bizonyult.

Mindezen két fenyőnemnek csemetéi Geyer Károly kir. főerdésznél kaphatók a Weser melletti Carlshafenben, *) a kinek közleményeiből vettük nagyobbára a felsorolt adatokat.

Ezen fenyőcsemeték száza nevezett főerdésznél 25 márkáért kapható, ez idén azonban már alig lesznek beszerezhetőek, mert mint tudósított, csemetekertjét gonosz kezek megsemmisítették; egyébként a megrendeléseket előjegyezni, és pedig évenként első szeptemberig, és a csemetétet a megrendelés sorrendje szerint szokta kiszolgáltatni.

Az ungvári uradalomban eddig 200 drb lett kiültetve, a melyekből 66⁰/₀ megfogamzván, a vezérhajtáson, helyesebben a csúcsrügyn több 3—5 cm. hosszú tűk jelentkeztek, a megfogamzásnak más jelei eddig nem voltak észlelhetőek.

Egyébként a szükséges tájékozó adatokat erre nézve is, időről-időre nem mulasztandjuk el a t. szakközönség tudomására juttatni.

Ruttner Antal.

A magyarhoni épületfák ruganyossága- és szilárdságának kipuhatólása.

Irta : N i k e l Zsigmond, erdőakadémiai tanár.

(Folyt. és vége.)

Ez erdőövek megállapítása következőképen történnék :

A tenyészlet alsó és felső határa a lúcz- és jegenyefenyőre nézve különböző vidékeken a következő (H. III. k. 621. és 622. oldal):

*) A levelek ekként czimezendők : An Herrn Carl Geyer, kön. Oberförster, Carlshafen a. d. Weser.